Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

BANKLARARO KREDIT RESURSLARI, UNING AHAMIYATI VA UNI O‘TKAZISH TARTIBI

Mehriddinov Umidjon
Samarqand iqtisodiyot va
servis instituti talabasi
Muxammadiyev Kamoliddin G’ulomiddinovich
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Bank ishi kafedrasi kata o’qituvchisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.24014881

Annotatsiya. Ushbu maqolada banklararo kredit resurslarining iqtisodiy mohiyati, tijorat banklari faoliyatidagi o‘rni hamda bank tizimining likvidligini ta’minlashdagi ahamiyati tadqiq etiladi. Banklarda vaqtincha bo‘sh shakllangan mablag‘larni moliyaviy resurslarga ehtiyoj sezayotgan boshqa banklarga yo‘naltirish mexanizmi, uning iqtisodiy zarurati va banklararo kredit munosabatlarining shakllanish xususiyatlari yoritiladi. Tadqiqot davomida banklararo kredit resurslarini jalb qilish va joylashtirish jarayonlari, kredit bitimlarini amalga oshirish shartlari, foiz stavkalarini belgilash omillari hamda mablag‘larni o‘tkazish tartibi tizimli va qiyosiy tahlil asosida o‘rganiladi. Shuningdek, ushbu operatsiyalarni amalga oshirishda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan kredit, likvidlik va foiz stavkasi risklariga alohida e’tibor qaratiladi. Tahlillar asosida banklararo kredit bozorining samarali ishlashi bank resurslaridan oqilona foydalanish, qisqa muddatli likvidlik nomutanosibliklarini yumshatish va banklar o‘rtasidagi moliyaviy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qilishi asoslanadi. Yakunda banklararo kredit resurslarini boshqarish samaradorligini oshirish, kredit operatsiyalarining shaffofligini ta’minlash va banklararo moliyaviy munosabatlarni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy xulosalar shakllantiriladi.

Kalit so‘zlar: Banklararo kredit, kredit resurslari, tijorat banklari, bank likvidligi, banklararo kredit bozori, vaqtincha bo‘sh mablag‘lar, foiz stavkasi, kredit operatsiyalari, likvidlik riski, bank resurslarini boshqarish.

Abstract. This article examines the economic nature of interbank credit resources, their role in the operations of commercial banks, and their significance in maintaining the liquidity of the banking system. It explores the mechanism through which temporarily available funds accumulated by certain banks are channelled to other banks experiencing a need for financial resources, highlighting the economic rationale behind this process and the distinctive features of interbank lending relationships. The study employs systematic and comparative analysis to investigate the processes of attracting and allocating interbank credit resources, the terms and conditions of credit transactions, the factors influencing interest rate determination, and the procedures governing the transfer of funds. Particular attention is also devoted to the credit, liquidity, and interest rate risks that may arise in the course of such operations. The findings substantiate that the effective functioning of the interbank credit market contributes to the efficient allocation of banking resources, the mitigation of short-term liquidity imbalances, and the strengthening of financial relations among banks. Finally, the article formulates research-based and practical

conclusions aimed at improving the efficiency of interbank credit resource management, ensuring transparency in credit transactions, and further developing interbank financial relations.

Keywords: Interbank lending, credit resources, commercial banks, banking liquidity, interbank credit market, temporarily available funds, interest rate, credit transactions, liquidity risk, bank resource management.

Аннотация. В статье исследуются экономическая сущность межбанковских кредитных ресурсов, их роль в деятельности коммерческих банков и значение в обеспечении ликвидности банковской системы. Рассматривается механизм направления временно свободных денежных средств одних банков другим кредитным организациям, испытывающим потребность в финансовых ресурсах, раскрываются экономическая обусловленность данного процесса и особенности формирования межбанковских кредитных отношений. В рамках исследования на основе системного и сравнительного анализа изучаются процессы привлечения и размещения межбанковских кредитных ресурсов, условия осуществления кредитных сделок, факторы формирования процентных ставок, а также порядок перечисления денежных средств. Особое внимание уделяется кредитному риску, риску ликвидности и процентному риску, которые могут возникать в процессе осуществления указанных операций. По результатам анализа обосновывается, что эффективное функционирование межбанковского кредитного рынка способствует рациональному распределению банковских ресурсов, сглаживанию краткосрочных дисбалансов ликвидности и укреплению финансовых взаимоотношений между банками. В заключение сформулированы научно-практические выводы, направленные на повышение эффективности управления межбанковскими кредитными ресурсами, обеспечение прозрачности кредитных операций и совершенствование межбанковских финансовых отношений.

Ключевые слова: межбанковское кредитование, кредитные ресурсы, коммерческие банки, банковская ликвидность, межбанковский кредитный рынок, временно свободные денежные средства, процентная ставка, кредитные операции, риск ликвидности, управление банковскими ресурсами.

KIRISH. Zamonaviy bank tizimining barqaror faoliyat yuritishi nafaqat tijorat banklarining o‘z moliyaviy resurslariga, balki ular o‘rtasida mablag‘larni samarali qayta taqsimlash imkoniyatlariga ham bog‘liq. Bank amaliyotida ayrim moliya muassasalarida vaqtincha bo‘sh mablag‘lar shakllangan bir paytda, boshqa banklarda mijozlar talablarini bajarish, to‘lovlarni o‘z vaqtida amalga oshirish yoki kredit operatsiyalarini moliyalashtirish uchun qo‘shimcha resurslarga ehtiyoj yuzaga keladi. Ana shunday sharoitda banklararo kredit munosabatlari moliyaviy resurslar harakatini muvofiqlashtiruvchi muhim mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu mexanizm banklarning qisqa muddatli likvidlik ehtiyojlarini qondirish bilan birga, mavjud resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishga ham xizmat qiladi.

Banklararo kredit resurslarining ahamiyati, ayniqsa, moliya bozorida likvidlikka bo‘lgan talab o‘zgarib turadigan sharoitda yanada ortadi. Chunki bankning yetarli miqdordagi likvid mablag‘larga ega bo‘lishi uning to‘lovga qobiliyati, mijozlar oldidagi majburiyatlarini bajarishi va moliyaviy barqarorligini saqlashi uchun zarur shart hisoblanadi. Biroq banklararo kredit operatsiyalarini faqat mablag‘larni bir bankdan boshqasiga o‘tkazish jarayoni sifatida baholash to‘g‘ri emas. Mazkur munosabatlar kredit shartlarini kelishish, foiz stavkasini belgilash, kontragentning moliyaviy holatini baholash, risklarni

chegaralash va hisob-kitoblarni belgilangan tartibda amalga oshirish kabi o‘zaro bog‘liq jarayonlarni qamrab oladi.

Shu jihatdan banklararo kredit resurslarining iqtisodiy mazmunini, bank faoliyatidagi ahamiyatini hamda ularni jalb qilish va o‘tkazish tartibini yaxlit holda o‘rganish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biridir. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi banklararo kredit resurslarining shakllanishi va harakatlanish mexanizmini tahlil qilish, ularning bank likvidligini ta’minlashdagi o‘rnini ochib berish hamda ushbu operatsiyalarni takomillashtirishga doir ilmiy-amaliy yondashuvlarni asoslashdan iborat.

Tadqiqotning amaliy ahamiyati shundaki, banklararo kredit operatsiyalarini tashkil etish va amalga oshirishdagi mavjud mexanizmlarni chuqur anglash bank resurslarini boshqarish sifatini oshirishga imkon beradi. Shu bilan birga, mablag‘larni o‘tkazish jarayonida xavfsizlik, o‘zaro ishonch va moliyaviy intizomni ta’minlash masalalari ham alohida ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM. . Banklararo kredit resurslarining iqtisodiy mohiyati va bank tizimidagi ahamiyati

Banklararo kredit resurslari tijorat banklari o‘rtasida vaqtincha bo‘sh turgan pul mablag‘larini qaytarish, muddatlilik va foiz to‘lash shartlari asosida qayta taqsimlash natijasida shakllanadigan moliyaviy resurslardir. Ushbu munosabatlarda bir bank kreditor sifatida o‘zida mavjud ortiqcha likvid mablag‘larni boshqa bankka joylashtirsa, ikkinchi bank qarz oluvchi sifatida o‘zining joriy moliyaviy ehtiyojlarini qondiradi. Bunday operatsiyalar bank tizimida resurslarning bir tekis taqsimlanishiga emas, balki ularning real ehtiyoj va imkoniyatlardan kelib chiqib samarali harakatlanishiga xizmat qiladi.

Banklararo kreditlashning iqtisodiy zarurati banklarning aktiv va passiv operatsiyalari o‘rtasida doimo bir xil nisbat mavjud bo‘lmasligi bilan izohlanadi. Masalan, ayrim banklarda mijozlarning omonatlari va hisobvaraqlariga kelib tushadigan mablag‘lar vaqtincha ortib ketishi mumkin. Boshqa banklarda esa kredit ajratish, mijozlar topshiriqlarini bajarish yoki muddati kelgan majburiyatlarni qoplash bilan bog‘liq qo‘shimcha mablag‘larga ehtiyoj yuzaga keladi. Agar ortiqcha resurslarga ega bank ushbu mablag‘larni daromad keltiradigan shaklda joylashtirsa, resursga ehtiyoj sezayotgan bank esa zarur likvidlikni jalb qilsa, ikkala tomon uchun ham iqtisodiy manfaat yuzaga keladi.

Banklararo kredit resurslarining ahamiyatini bir necha yo‘nalishda baholash mumkin. Birinchidan, ular tijorat banklarining qisqa muddatli likvidlik ehtiyojlarini qoplash imkonini beradi. Ikkinchidan, banklarning vaqtincha foydalanilmayotgan mablag‘lari daromad keltiruvchi aktivlarga aylanishiga sharoit yaratadi. Uchinchidan, banklar o‘rtasidagi moliyaviy aloqalarni rivojlantirib, pul bozorida raqobat muhitining shakllanishiga ta’sir ko‘rsatadi. To‘rtinchidan, banklararo kredit bozori orqali shakllanadigan foiz stavkalari moliyaviy resurslarning joriy qiymati va ularga bo‘lgan talab haqida muhim axborot beradi.

Banklararo kredit resurslarini jalb qilish va joylashtirish mexanizmi

Banklararo kredit operatsiyalarini amalga oshirishda, eng avvalo, mablag‘ga ehtiyoj sezayotgan bankning moliyaviy holati va resurslarga bo‘lgan talabi baholanadi. Bunda bankning joriy likvidlik ko‘rsatkichlari, kutilayotgan pul oqimlari, qisqa muddatli majburiyatlari hamda mavjud moliyalashtirish manbalari hisobga olinadi. Kredit beruvchi bank esa qarz oluvchi bankning moliyaviy barqarorligi, majburiyatlarni bajarish qobiliyati va kredit tarixini o‘rganadi. Mazkur baholash jarayoni kredit riskini cheklash va operatsiyaning iqtisodiy jihatdan asoslanganligini ta’minlash uchun zarur.

Banklararo kreditlar muddatiga ko‘ra qisqa, o‘rta va uzoq muddatli shakllarda tashkil etilishi mumkin. Amaliyotda qisqa muddatli, xususan, bir kunlik (overnight) kreditlar alohida ahamiyatga ega. Bunday mablag‘lar bankning kun yakunidagi likvidlik ehtiyojini qoplash yoki hisob-kitob majburiyatlarini o‘z vaqtida bajarish uchun jalb qilinadi. Kreditning muddati, summasi, foiz stavkasi va qaytarish shartlari tomonlarning kelishuviga ko‘ra belgilanadi. Foiz stavkasiga esa pul bozoridagi talab va taklif, banklarning likvidlik holati, kredit muddati, kontragentning moliyaviy ishonchliligi hamda mavjud pul-kredit sharoitlari ta’sir ko‘rsatadi.

Banklararo resurslarni jalb qilishning muhim mexanizmlaridan biri elektron savdo platformalari orqali operatsiyalarni amalga oshirishdir. O‘zbekistonda banklararo pul bozoridagi elektron savdo platformasi orqali mablag‘larni jalb qilish va joylashtirish operatsiyalari maxsus normativ tartib asosida tashkil etilgan. Xususan, Adliya vazirligida 2018-yil 12-mayda 3010-son bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan nizom banklararo pul bozorida elektron savdo platformasi orqali operatsiyalarni amalga oshirish tartibini belgilaydi. Ushbu mexanizmda mablag‘larni jalb qilish va joylashtirish bo‘yicha buyurtmalar, qarshi takliflar hamda bitimlarni qayd etish jarayonlari muhim o‘rin tutadi.

Banklararo kredit resurslarini o‘tkazish tartibi

Banklararo kredit resurslarini o‘tkazish jarayoni bir nechta o‘zaro bog‘liq bosqichlardan iborat. Dastlab, mablag‘ jalb qilishga ehtiyoj sezayotgan bank zarur resurs miqdori, muddati va taklif etilishi mumkin bo‘lgan foiz stavkasini belgilaydi. Mablag‘ joylashtirish imkoniyatiga ega bank esa ushbu taklifni o‘zining likvidlik holati va daromadlilik maqsadlaridan kelib chiqib baholaydi. Tomonlar o‘zaro maqbul shartlarga kelishganidan so‘ng kredit munosabatlarini rasmiylashtirish va mablag‘larni o‘tkazish jarayoni boshlanadi.

O‘zbekiston amaliyotida banklararo pul bozoridagi operatsiyalar elektron savdo platformasi orqali ham amalga oshiriladi. Bunda dastlabki buyurtma savdo tizimiga kiritiladi, unga mos qarshi buyurtma bilan kelishuvga erishilgach, tegishli birja bitimi tuziladi. Bitim shartlarida mablag‘ miqdori, valyutasi, joylashtirish muddati va foiz to‘lovlari bilan bog‘liq talablar belgilanadi. Ushbu jarayon 3010-sonli nizom bilan tartibga solinadi.

Bitim tuzilgandan keyingi muhim bosqich — mablag‘larni banklar o‘rtasida o‘tkazish va hisob-kitoblarni yakunlashdir. O‘zbekistonda banklararo hisob-kitoblarning muhim qismi Markaziy bankning banklararo to‘lov tizimi orqali amalga oshiriladi. Mazkur tizimda tijorat banklarining Markaziy bank Hisob-kitoblar markazida ochilgan vakillik hisobvaraqlari muhim vazifani bajaradi. Elektron to‘lov hujjatlari asosida amalga oshiriladigan hisob-kitoblar belgilangan tartibda qayd etiladi va mablag‘lar tegishli hisobvaraqlarga o‘tkaziladi. Bunda banklararo to‘lov tizimidagi hisob-kitob mexanizmini kredit bitimining o‘zi bilan aynanlashtirmaslik lozim: kredit munosabatlari shartnoma yoki tegishli birja bitimi bilan rasmiylashtiriladi, to‘lov tizimi esa pul mablag‘larining o‘tkazilishini ta’minlaydi.

Banklararo kredit operatsiyalaridagi risklar va ularni kamaytirish yo‘llari

Banklararo kreditlashning samaradorligi faqat jalb qilingan mablag‘lar hajmi bilan emas, balki operatsiyalar davomida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan risklarni qay darajada boshqarish bilan ham belgilanadi. Jumladan, qarz oluvchi bankning belgilangan muddatda asosiy qarz va foizlarni qaytara olmasligi kontragent kredit riskini yuzaga keltiradi. Likvidlik riski esa bankning o‘z majburiyatlarini bajarish uchun zarur mablag‘larni o‘z vaqtida topa olmasligi bilan bog‘liq. Foiz stavkasi riskining

kuchayishi esa resurslarni jalb qilish va joylashtirish qiymati o‘rtasidagi nomutanosiblik natijasida moliyaviy yo‘qotishlarga sabab bo‘lishi mumkin.

Mazkur risklarni kamaytirish uchun banklar kontragentlarning moliyaviy holatini muntazam tahlil qilishi, kredit limitlarini belgilashi, mablag‘larni turli muddatlar va hamkorlar o‘rtasida taqsimlashi zarur. Shuningdek, banklarning pul oqimlarini prognozlash tizimini takomillashtirish va favqulodda likvidlik ehtiyojlari uchun zaxira manbalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, banklararo kredit resurslaridan samarali foydalanish bank tizimida moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashning muhim shartlaridan biridir. Shu sababli elektron savdo mexanizmlarini rivojlantirish, kredit operatsiyalari bo‘yicha axborot almashinuvini takomillashtirish va kontragent risklarini baholash sifatini oshirish banklararo pul bozorining samaradorligini yanada kuchaytiradi.

NATIJALAR. Banklararo kredit resurslarining iqtisodiy mohiyati, tijorat banklari faoliyatidagi vazifalari va ularni o‘tkazish mexanizmlarini tizimli hamda qiyosiy tahlil qilish natijasida banklararo kredit munosabatlarining bank likvidligini boshqarish va moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishdagi o‘rni aniqlashtirildi. Tadqiqot natijalari banklararo kreditlashni alohida kredit operatsiyasi sifatida emas, balki bank tizimida resurslar harakatini muvofiqlashtiruvchi, likvidlik ehtiyojlarini qondiruvchi va moliyaviy barqarorlikni qo‘llab-quvvatlovchi iqtisodiy mexanizm sifatida baholash zarurligini ko‘rsatdi.

Tahlil davomida banklararo kredit resurslarining shakllanishi tijorat banklaridagi pul oqimlari va moliyaviy ehtiyojlarning vaqt jihatidan bir-biriga mos kelmasligi bilan bog‘liqligi aniqlandi. Banklarning depozitlarni jalb qilish, kreditlarni ajratish va mijozlar oldidagi to‘lov majburiyatlarini bajarish jarayonlari turli davrlarda har xil hajmdagi likvidlik talabini yuzaga keltiradi. Shu sababli ayrim banklarda vaqtincha ortiqcha mablag‘lar shakllanishi, boshqa banklarda esa qo‘shimcha moliyaviy resurslarga ehtiyoj paydo bo‘lishi mumkin. Banklararo kreditlash ushbu nomutanosiblikni yumshatish orqali mavjud resurslarning iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiq qayta taqsimlanishiga imkon yaratadi.

Tadqiqotning muhim natijalaridan biri banklararo kredit resurslarining likvidlikni ta’minlashdagi vazifasi bilan bankning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini shakllantirish vazifasi o‘rtasidagi farqni aniqlashtirishdan iborat bo‘ldi. Banklararo kreditlar, avvalo, qisqa muddatli likvidlik ehtiyojlarini qoplash, to‘lov majburiyatlarini bajarish va vaqtinchalik moliyaviy nomutanosibliklarni bartaraf etishga xizmat qiladi. Biroq bunday kreditlar bankning doimiy resurs yetishmovchiligini yoki aktivlar va majburiyatlar tarkibidagi tarkibiy nomutanosibliklarni mustaqil ravishda bartaraf eta olmaydi. Demak, banklararo kreditlash samaradorligi bankning umumiy resurslarni boshqarish siyosati, pul oqimlarini prognozlash va moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish bilan uzviy bog‘liq.

Banklararo kredit resurslarini jalb qilish va joylashtirish mexanizmlarini o‘rganish natijasida kredit operatsiyalarining samaradorligi bir nechta o‘zaro bog‘liq omillar bilan belgilanadi. Jumladan, mablag‘ga bo‘lgan ehtiyojni to‘g‘ri aniqlash, kredit muddatini bankning kutilayotgan pul oqimlariga moslashtirish, foiz stavkasini bozor sharoitlari asosida belgilash hamda kontragentning moliyaviy holatini baholash muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu omillardan birining yetarlicha hisobga olinmasligi kredit operatsiyasining iqtisodiy samaradorligini pasaytirishi va bankning moliyaviy risklarini oshirishi mumkin.

Tahlillar banklararo kredit resurslarini o‘tkazish jarayonida kredit munosabatlarini rasmiylashtirish va pul mablag‘larini hisobvaraqlar orqali o‘tkazish bosqichlarini o‘zaro farqlash zarurligini ko‘rsatdi. Kredit shartlarini kelishish va bitimni rasmiylashtirish tomonlarning huquqiy hamda moliyaviy

majburiyatlarini belgilasa, banklararo to‘lov tizimi ushbu majburiyatlar doirasida mablag‘larning tegishli hisobvaraqlarga o‘tkazilishini ta’minlaydi. Mazkur jarayonlarning alohida vazifalarini hisobga olish banklararo kredit operatsiyalarini tashkil etishda aniqlik, hisob-kitob intizomi va operatsion ishonchlilikni ta’minlash uchun muhim hisoblanadi.

O‘zbekiston bank amaliyotida elektron savdo platformalaridan foydalanish banklararo kredit resurslarini jalb qilish va joylashtirish jarayonlarini tashkil etishning muhim mexanizmlaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Elektron platformalar orqali buyurtmalarni shakllantirish, qarshi takliflarni ko‘rib chiqish va bitim shartlarini kelishish imkoniyati banklararo operatsiyalarni tizimli tashkil etishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, elektron savdo mexanizmining mavjudligi kredit risklarini avtomatik ravishda bartaraf etmaydi. Operatsiyaning ishonchliligi banklarning kontragentni baholash sifati, kredit limitlarini belgilash, bitim shartlariga rioya qilish va hisob-kitoblarni nazorat qilish imkoniyatlariga ham bog‘liq.

Banklararo kredit operatsiyalaridagi risklarni tahlil qilish natijasida kredit, likvidlik, foiz stavkasi va operatsion risklarning o‘zaro bog‘liqligi aniqlandi. Kontragentning moliyaviy holati yomonlashishi kredit mablag‘larini qaytarish bilan bog‘liq xavfni kuchaytirishi mumkin. Shu bilan birga, bankning qisqa muddatli resurslarni jalb qilish imkoniyatlari cheklanishi uning likvidlik holatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Foiz stavkalarining o‘zgarishi esa mablag‘larni jalb qilish va joylashtirish qiymati o‘rtasidagi nisbatni o‘zgartirib, bankning daromadliligiga ta’sir qilishi mumkin. Ushbu holatlar banklararo kreditlashda risklarni alohida-alohida emas, balki kompleks yondashuv asosida boshqarish zarurligini asoslaydi.

Tadqiqot natijalari banklararo kredit resurslarini samarali boshqarish uchun kontragentlarning moliyaviy holatini muntazam baholash, kredit limitlarini belgilash, bankning kutilayotgan pul oqimlarini hisobga olish va resurslarni turli muddatlar bo‘yicha muvofiqlashtirish muhimligini ko‘rsatdi. Shuningdek, kredit operatsiyalarining shaffofligini ta’minlash, elektron savdo mexanizmlaridan oqilona foydalanish va hisob-kitob jarayonlarini nazorat qilish banklararo moliyaviy munosabatlarning ishonchliligini oshirishga xizmat qiluvchi asosiy tashkiliy omillar sifatida belgilandi.

Umumlashtirilgan natijalarga ko‘ra, banklararo kredit resurslarining iqtisodiy samaradorligi faqat jalb qilingan mablag‘lar hajmi bilan belgilanmaydi. Uning asosiy mezonlari resurslarning bank ehtiyojlariga muvofiq taqsimlanishi, kredit muddatining pul oqimlariga mosligi, mablag‘larni o‘tkazish jarayonining ishonchliligi va risklarning nazorat qilinishidan iborat. Shunday qilib, banklararo kredit bozori bank tizimida vaqtinchalik likvidlik nomutanosibliklarini yumshatish va mavjud moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim mexanizm ekanligi ilmiy-analitik jihatdan asoslandi.

XULOSA. Banklararo kredit resurslarining iqtisodiy mohiyati, bank tizimidagi ahamiyati, ularni jalb qilish va o‘tkazish mexanizmlari hamda mazkur operatsiyalar bilan bog‘liq risklarni tahlil qilish natijasida banklararo kreditlash tijorat banklarining likvidligini boshqarish va moliyaviy resurslardan samarali foydalanishni ta’minlashda muhim iqtisodiy vosita ekanligi aniqlandi. Banklar faoliyatida moliyaviy resurslarning vaqt va hajm jihatidan nomutanosib taqsimlanishi qisqa muddatli likvidlik ehtiyojlarini yuzaga keltiradi. Bunday sharoitda banklararo kredit munosabatlari vaqtincha bo‘sh mablag‘larni resurslarga ehtiyoj sezayotgan banklarga yo‘naltirish orqali moliyaviy muvozanatni saqlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, banklararo kreditlashni bankning doimiy moliyalashtirish manbai sifatida emas, balki likvidlikni boshqarishning muhim tarkibiy qismi sifatida baholash lozim. Tadqiqot natijalari banklararo kredit operatsiyalarining samaradorligi mablag‘larni jalb qilish hajmi bilan bir qatorda kredit

muddatini to‘g‘ri belgilash, foiz stavkalarini iqtisodiy sharoitlarga muvofiqlashtirish, kontragentning moliyaviy holatini baholash va hisob-kitoblarning ishonchliligini ta’minlashga bog‘liqligini ko‘rsatdi. Shu asosda banklararo kredit resurslarini boshqarish samaradorligini oshirish uchun, birinchi navbatda, tijorat banklarida pul oqimlarini prognozlash tizimini takomillashtirish, kutilayotgan likvidlik ehtiyojlarini oldindan aniqlash va qisqa muddatli moliyalashtirish manbalarini muvofiqlashtirish maqsadga muvofiq. Banklarning likvidlik holatini muntazam tahlil qilish orqali ortiqcha mablag‘larni samarali joylashtirish va resurslar yetishmovchiligi yuzaga kelishidan oldin zarur moliyaviy choralarni belgilash imkoniyati kengayadi. Ikkinchidan, banklararo kredit operatsiyalarida kontragentlarning moliyaviy barqarorligini baholash mexanizmlarini kuchaytirish zarur. Bunda banklarning to‘lovga qobiliyati, likvidlik ko‘rsatkichlari, majburiyatlar tarkibi va kredit tarixini kompleks o‘rganish, shuningdek, kredit limitlarini kontragentning moliyaviy imkoniyatlariga muvofiq belgilash muhim ahamiyatga ega. Mazkur yondashuv kredit risklarini cheklash bilan birga banklar o‘rtasidagi moliyaviy munosabatlarning ishonchliligini oshirishga xizmat qiladi. Uchinchidan, banklararo kredit resurslarini o‘tkazish jarayonida elektron savdo platformalari va banklararo to‘lov tizimlaridan samarali foydalanishni rivojlantirish lozim. Elektron mexanizmlar orqali buyurtmalarni shakllantirish, kredit shartlarini kelishish va bitimlarni qayd etish jarayonlarining aniqligi hamda shaffofligini oshirish mumkin. Biroq elektron platformalardan foydalanish bilan bir qatorda operatsion nazorat, axborot xavfsizligi va hisob-kitob intizomini mustahkamlash ham talab etiladi. To‘rtinchidan, banklararo kreditlashda foiz stavkalarini belgilash jarayonida pul bozoridagi talab va taklif, kredit muddati, kontragentning risk darajasi hamda bankning o‘z likvidlik holatini kompleks hisobga olish zarur. Bu mablag‘larni joylashtirishdan olinadigan daromad va ularni jalb qilish xarajatlari o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlashga yordam beradi. Beshinchidan, banklararo kredit resurslarini boshqarishda kredit, likvidlik, foiz stavkasi va operatsion risklarni o‘zaro bog‘liq holda baholash tizimini takomillashtirish maqsadga muvofiq. Banklarning turli muddatlar bo‘yicha resurslarga bo‘lgan ehtiyojini tahlil qilishi, moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilishi va ehtimoliy likvidlik uzilishlariga qarshi zaxira mexanizmlarini shakllantirishi moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Umuman olganda, banklararo kredit resurslaridan samarali foydalanish tijorat banklarining qisqa muddatli likvidlik ehtiyojlarini qondirish, moliyaviy resurslarning oqilona taqsimlanishi va banklar o‘rtasidagi iqtisodiy aloqalarni rivojlantirish uchun muhim shart hisoblanadi. Taklif etilgan amaliy tavsiyalarni banklarning resurslarni boshqarish siyosati, kontragentlarni baholash amaliyoti va elektron hisob-kitob mexanizmlari bilan uyg‘unlashtirish banklararo kredit operatsiyalarining ishonchliligi hamda samaradorligini oshirishga imkon beradi. Shu sababli banklararo kredit bozorini takomillashtirish bank tizimining likvidligini boshqarish, moliyaviy risklarni nazorat qilish va bank resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishga qaratilgan izchil tashkiliy hamda iqtisodiy choralarni amalga oshirishni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Niyozov, Z. D., Tog‘ayev, S. S., & Bekmurodov, A. A. (2015). Bank ishi. Samarqand iqtisodiyot va servis instituti.
2. Bektemirov, A., Omonov, A. A., Xaydarov, Z. Sh., & Niyozov, Z. D. (2020). Tijorat banklari aktiv va passivlarini boshqarish. Samarqand davlat universiteti nashriyoti.
3. Niyozov, Z. D., & Maqsudov, O. Sh. (2024). Pul va banklar. STEP-SEL.

4. Karimova, A. M., & Niyozov, Z. D. (2025). Tijorat banklari aktiv va passivlarini boshqarish. STEP-SEL.
5. Abdullayeva, Sh. Z. (2017). Bank ishi (Darslik). Iqtisod-Moliya.
6. Abdullayeva, Sh. Z. (2003). Bank ishi (Darslik). Toshkent Moliya instituti.